

УДК 78:908]:378.091.64](477)

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.71-1.12>**О. С. Ткачук**аспірант очної форми I року навчання
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна
Національної академії педагогічних наук України

МУЗИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО В МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ: ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ДЖЕРЕЛЬНОЇ БАЗИ

У статті розглянуто проблему джерельної бази музичного краєзнавства як складника мистецтвознавчої та краєзнавчої наук. На основі аналізу наукових праць дослідників минулого і сучасності автор розглядає основні групи джерел краєзнавства, які учені умовно поділили на речові або матеріальні; письмові та усні. Обґрунтовано, що в контексті основних історичних етапів розвитку музичного краєзнавства змінюється роль і значення окремих груп джерел. Визначено, що вітчизняне українське музично-краєзнавче джерелознавство активно розвивається і потребує ґрунтовного теоретично-методологічного забезпечення. Зазначено, що проблема дослідження джерельної бази, встановлення її повноти, закономірностей створення й функціонування, теорії та практики використання в наукових історичних дослідженнях становлять основу джерелознавчих знань, фундамент науки джерелознавства. Сучасний аналіз показав, що інтерес науковців до музичного краєзнавства як способу відтворення цілісної картини музичної культури країни, яка немислима без музично-краєзнавчих досліджень, вивчення місцевих музично-історичних матеріалів, є постійним, починаючи з другої половини ХХ століття. Разом із тим нині відбувається переосмислення методологічних основ музичного краєзнавства, зокрема щодо питання аналізу його джерельної бази, залучення раніше невідомих й аналіз уже задіяних джерел із метою впровадити цінні надбання у практику мистецької освіти, підготовки фахівців У системі музичного джерелознавства сформувалася наукова дисципліна, яка розглядає проблематику музичного краєзнавства. Предметом її дослідження є вивчення усього комплексу джерел явищ музичної культури територіального утворення (регіону, краю, області і т. д.). Джерельна база музичного краєзнавства дає реальну змогу музиканту-краєзнавцю вивчати та досліджувати письмові джерела за матеріалами архівів, музеїв, відділів рукописів бібліотек, музичних навчальних, наукових закладів та інших установ. Подальшого аналізу потребують дослідження вітчизняних (українських) джерел музичного краєзнавства, починаючи з найдавніших часів до сучасності.

Ключові слова: мистецька освіта, музичне краєзнавство, історіографія, джерелознавство, усні, писемні джерела, музичне джерелознавство.

Постановка проблеми. Сучасна освітньо-культурна ситуація в Україні характеризується позитивними тенденціями, однією з яких є відродження національної культури, мистецтва, розвиток професійно-мистецької освіти, що сприяє збагаченню соціокультурного середовища, гуманізації освітнього простору, вихованню мистецьки освіченого та культурно вихованого підростаючого покоління. Незважаючи на об'єктивні соціально-економічні та політичні труднощі, освітяни, мистецький загалом єдині в тому, що мистецтво, мистецька освіта можуть стати чинниками кардинальних змін у світосприйнятті громадян, допомогти кожному самореалізуватись й досягти професійного та особистого успіху завдяки щоденній радості пізнання прекрасного. Одним із джерел розвитку сучасної мистецької освіти є музичне краєзнавство, яке є актуальним науковим напрямом, складником мистецтвознавчої та краєзнавчої наук.

Музичне краєзнавство, що складається з краєзнавчої музичної етнографії, краєзнавчої історії музики, музично-педагогічного краєзнавства,

пов'язане з різними напрямками наукового пізнання й людського знання за принципом субординації. Краєзнавча етномузикологія пов'язана з фольклористикою і музичною етнографією; краєзнавча історія музики – із загальною історією музики, історією музики окремих країн і народів і т. д., у складі музикознавства – з музичною педагогікою і психологією, психолого-педагогічними дисциплінами; етнопедагогіка пов'язана як із краєзнавчо-музичною фольклористикою, так із музично-педагогічним краєзнавством. Усі складники музичного краєзнавства перебувають у тісному взаємозв'язку як із комплексним, так і з галузевим краєзнавством: історичним, літературним, географічним та ін.

Саме такий його характер актуалізує розгляд питання джерельної бази як сукупності джерел, що становлять основу наукового дослідження. Йдеться про джерела історичного, географічного, педагогічного, археологічного пізнання, пошук та узагальнення яких має історичну генезу. Незважаючи на своєрідність цих джерельних комплексів, усі вони творять джерельну базу музично-краєзнавчої науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Зазначимо, що інтерес науковців до музичного краєзнавства як способу відтворення цілісної картини музичної культури країни, яка немислима без музично-краєзнавчих досліджень, вивчення місцевих музично-історичних матеріалів, є постійним, починаючи з другої половини ХХ століття. Науковці (М. Алексєєв, Б. Асаф'єв, М. Етінгер, Д. Лихачов, Б. Штейнпресс та ін.), композитори (Є. Денисов, Д. Кабалевський та ін.) вважали краєзнавство дієвим засобом збереження і відродження культури країни, елементом цілісного дослідження вивчення життя і творчості композиторів, митців тощо. Наукові розвідки М. Етінгера, Т. Куперт, Є. Карпової, Н. Мещерякової, Б. Штейнпресса та ін. заклали теоретико-практичні основи музичного краєзнавства, що розглядають як процес вивчення сукупності усіх явищ музичної культури краю, міста, місцевості, а також використання отриманого матеріалу в навчальному процесі загальноосвітньої школи та у професійній підготовці учителів. Разом із тим нині відбувається переосмислення методологічних основ музичного краєзнавства, зокрема щодо питання аналізу його джерельної бази, залучення раніше невідомих й аналіз уже задіяних джерел із метою упровадити цінні надбання в практику мистецької освіти, підготовки фахівців тощо.

Мета статті. Головна мета цієї роботи полягає в аналізі історичних аспектів становлення джерельної бази музичного краєзнавства як складника мистецтвознавчої та краєзнавчої наук.

Виклад основного матеріалу. Музично-краєзнавча наука має великі досягнення в галузі історичного джерелознавства. Проблеми дослідження джерельної бази, встановлення її повноти, закономірностей створення й функціонування, теорії та практики використання в наукових історичних дослідженнях становлять основу джерелознавчих знань, фундамент науки джерелознавства. Як будь-яка галузь знань, джерелознавство має власну історію: воно зародилося в найдавніші часи й невіддільне від основних етапів становлення та розвитку історичної науки. Підвищений інтерес до джерел віддзеркалював світові тенденції становлення історичної науки.

Важливу характеристику, нові аспекти уявлень про певну науку надає дослідження її історіографії. Завдяки історіографії наука збагачується новими уявленнями, генеруються нові ідеї, методи, концепції. Зв'язки джерелознавства та історіографії – багатосторонні: джерелознавство як галузь історичних знань має власну історіографію, що вивчає історію свого розвитку, яка є невід'ємною частиною розвитку історичної науки загалом. Історіографія джерелознавства вирішує триєдине завдання, відповідаючи на запитання: які джерелознавчі проблеми вивчені з достатньою

повнотою відповідно до сучасного рівня розвитку науки; які проблеми досліджені частково або неповно; які аспекти не вивчалися зовсім, хоча в їх розробці є нагальна потреба? Новітня історіографія розглядає джерелознавство не тільки як структуровану систему знань історичної науки, а й як дослідницький метод музичного краєзнавства, що включає джерелознавчий аналіз та джерелознавчий синтез. Наукознавець Г. Волков із цього приводу зазначав: «Одним з ефективних прийомів, які допомагають виявити тенденції розвитку досліджуваного явища, служить генетичний підхід, суть якого полягає у вивченні виникнення і становлення об'єкта» [3, с. 58].

У дослідженнях із музичного краєзнавства варто приділити особливу увагу пам'яткам культури, народній творчості, адже в цьому процесі необхідно оперувати зонайбільшою кількістю фактів, які необхідно підтверджувати достовірними джерелами. Про важливість роботи з різноманітними джерелами музики писав Б. Асаф'єв. Зокрема, актуально звучить його порада: «<...> Вивчати музику там, де її досі мало шукали: в документах і матеріалах, які зображають побут і суспільство, різні міські об'єднання, спілки та корпорації, в архівах і бібліотеках, у музеях і музичних зібраннях, нарешті у свідченнях літературних і мемуарних і т. д. – словом, шукати сліди впливу музики в пам'ятках загальної культури і відновлювати загальну картину музичного життя за допомогою вивчення потреб у музиці і фактів, що сприяли зростанню музичних установ» (пер. з рос. – О. Т.) [1, с. 15].

Історичним джерелом є будь-який «уламок» минулого життя, що відображає окремі аспекти сьогодення. Кожне джерело вимагає історичної критики, в основі якої лежать загальнонауковий метод аналізу, порівняння всіх компонентів джерела, зіставлення його з іншими, синтез отриманих даних. Історична критика джерела полягає в перевірці його справжності. Принципи історизму та системний підхід є провідними методами на всіх етапах наукового пошуку. Ідея про закономірності, не випадковість суспільного розвитку вимагає, як і головний закон діалектики, вивчати будь-який факт музичного життя рідного краю у всіх його зв'язках. У вивченні музичного життя рідного краю потрібна орієнтація на метод системного підходу, який вимагає кожен об'єкт розглядати як систему, вивчати у всій його цілісності, різноманітних зв'язках його елементів. За цих умов існує відповідна методика роботи на всіх етапах дослідження, при цьому джерелознавство є початковим етапом наукового пошуку. Йому передують постановка проблеми, яка передбачає певні знання і визначає своєрідну програму «опитування джерел».

Джерелознавчі питання, що виникають у процесі вивчення музичної культури, частково збі-

гаються із загальними проблемами музичного джерелознавства. Джерелознавство в музичній культурі має особливе значення, адже саме завдяки цим дослідженням вдається поступово реконструювати невідомі, маловідомі або призабуті сторінки історії. Власне тому джерелознавство як допоміжна історична дисципліна необхідне не тільки в суспільно-історичних науках, але й у музично-історичних та музично-краєзнавчих.

Музичне краєзнавство як особливий локально-історичний феномен має історію становлення. Витоки музичного краєзнавства містяться у XVIII ст. і пов'язані з формуванням національних держав, поміж ними і Російської імперії, до якої входила значна частина України. Процес розпочався з етнографічного, зокрема музично-етнографічного, краєзнавчого руху. Віхами формування музичного краєзнавства дослідники вважають: 1) окремі музично-краєзнавчі описи в літописах, документації державних, громадських установ, приватних осіб; 2) вітчизняний етнографічний рух із XVIII ст. як початок розвитку краєзнавчої музичної етнографії; 3) збір і публікацію музичного фольклору, що характеризується відсутністю краєзнавчого підходу до його збирання; 4) появу у 70-х рр. XIX ст. перших краєзнавчих публікацій народних пісень; 5) появу наприкінці XIX – поч. XX ст. окремих публікацій із музичної культури провінційних міст, що свідчить про розвиток краєзнавчої історії музики; 6) 20–30-ті рр. XX ст. – усвідомлення ученими необхідності вивчення музичної культури суспільства, розвитку музичного краєзнавства; 7) 40–50-ті рр. – поява низки дисертацій і публікацій із проблем музичної культури різних регіонів країни; 8) 60–90-ті рр. – визначення терміна «музичне краєзнавство», поява великої кількості публікацій із музичної культури різних регіонів, усвідомлення необхідності визначення музичного краєзнавства як галузі наукових знань. У 80–90-ті рр. XX ст. у роботах М. Етінгера, Є. Карпової, Т. Куперта, Н. Мещерякової порушено і частково розглянуто проблеми музичного краєзнавства як галузі наукового дослідження, розвинуто теорію і практику музично-історичного краєзнавства; 9) 90-ті рр. XX ст. – формування музично-педагогічного краєзнавства.

Успішне проведення досліджень музичної культури певного краю можливе за умови використання в роботі комплексу джерел музичного краєзнавства, які учені умовно поділили на три групи: 1) речові або матеріальні; 2) письмові; 3) усні. С. Гінзбург вважав, що музично-історичні джерела поділяються на прямі і непрямі. До прямих він зараховував художньо-музичні джерела, включаючи і твори педагогічно-музичні (школи, етюди і т. д.). Серед них він розрізняв джерела письмові (музичні твори, написані сучасними точними знаками, а також йотованим неіменним кривковим або

літерним листом) і усні (пам'ятники народної музичної творчості, що усно передавалися з покоління в покоління і лише пізніше записані музичними етнографами) [4, с. 173–174]. Непрямими джерелами можна вважати всі свідчення і документи про минуле музичного мистецтва (письмові) і джерела матеріальні (речові пам'ятники, залишки минулого: інструменти, рельєфи на пам'ятках і т. д.). Винятковим своєрідним джерелом для первісної музики є мова, в якій відбивається музичний побут. Отже, всі музично-історичні джерела можна звести до трьох основних груп, запропонованих історичною наукою: 1) усні; 2) письмові; 3) матеріальні, або речові. На наш погляд, такий розподіл може бути застосовано і для музичного краєзнавства.

Конкретна сукупність музично-краєзнавчих джерел визначається як загальними, так і специфічними особливостями досліджуваного періоду. Зокрема, Т. Куперт вирізняє джерелознавчу проблему, важливу для вивчення історії музичної культури провінційних міст, – наукову диференціацію подій на явища різного масштабу і різної суспільної значущості: а) місцеві, б) мають значення для регіону загалом, в) яскраво відображають найтипівіші закономірності розвитку музичної культури країни, г) співвіднесені з культурними явищами загальнодержавного масштабу [7, с. 224].

Музичне краєзнавство має значну кількість джерел. Найдавніші з них – речові джерела, археологічні матеріали, знайдені в результаті археологічних розкопок музичні інструменти (варгани, дзвіночки, флейти і т. д.), їхні залишки, різні предмети із зображенням музично-історичних фактів. До речових джерел зараховують також будівлі, пов'язані із життям і діяльністю музикантів, будівлі філармоній, музичних театрів і т. д., предмети побуту, меблі, деталі інтер'єру, музичні інструменти, особисті речі, пластинки, одяг, концертні костюми музикантів. Велике значення для музичного краєзнавства мають зображувальні джерела: старовинні гравюри, афіші, малюнки, картини, фотоматеріали, графіка, скульптура, слайди тощо із зображенням музично-історичних фактів, ескізи і макети постановок опер, балетів і інші матеріали.

Є реальні можливості для музиканта-краєзнавця вивчати письмові джерела за матеріалами архівів, музеїв, відділів рукописів бібліотек, музичних навчальних, наукових закладів та інших установ. Систематизація письмових джерел відбувається за такими групами: 1) рукописи (до середини XVI ст.); 2) ноти; 3) листування та інші матеріали особистого походження; 4) спогади; 5) періодична преса; 6) художня література; 7) краєзнавча, музикознавча література і література інших галузей знань.

Перша група – рукописні джерела, які із середини XVI ст. до початку друкарства відігравали

важливу роль в історії: пергаменти, берестяні грамоти, літописи, наказова документація і т. д. У найдавніших письмових пам'ятках містяться дані, що стосуються давньослов'янських музичних інструментів різних місцевостей. С. Смоленський вважав, що «музична археологія швидко набуває ясний і практичний сенс, допомагаючи у справі відродження рідного мистецтва і свідомого утвердження його краси за допомогою сучасної художньої техніки» (пер. з рос. – О. Т.) [11, с. 41].

Заклики до пошуку та археографічного опрацювання рукописних співаників робили у 90-х рр. XIX ст. М. Грушевський та І. Франко. Незважаючи на певне запізнення щодо пошукової праці, а внаслідок цього й чималі втрати, про що неодноразово писали В. Гнатюк, М. Возняк, Ю. Яворський та інші дослідники, все ж вдалося нагромадити велику кількість рукописних пам'яток, більшість яких згодом уціліла в архівних інституціях України та зарубіжжя, попри військові лихоліття, політичні репресії, штучні переміщення тощо. Водночас були і значні втрати, пов'язані з відсутністю в ті роки державної підтримки для проведення археографічних експедицій, індивідуальних пошуків. У Російській імперії археографічна праця, колекціонування старожитностей розпочалися набагато швидше на державному рівні [9, с. 415].

До другої групи специфічних письмових джерел належать ноти. Вивчення музичних пам'яток ставить перед науковцями різноманітні завдання, для розв'язання яких, насамперед, необхідна інформація про наявні нотні фонди і про те чи те нотне видання або рукопис. Відокремлення в радянські часи нотографії від музичної бібліографії, всупереч світовій практиці, призвело до браку фахівців із цієї надзвичайно важливої науково-допоміжної дисципліни і розвинутої системи вивчення історії, теорії, методики опису та класифікації старовинних нотних видань та нотних рукописів. Усвідомлення необхідності розвитку джерелознавства, зокрема музичного, музичної бібліографії стало на сучасному етапі одним з актуальних і практичних завдань української науки і українського музикознавства. Будь-яке дослідження духовної спадщини давніх часів (історико-текстологічне, джерелознавче, музикознавче та ін.), створення об'єктивної концепції розвитку музичної культури неможливе без вивчення сукупності нотних джерел, поширених у певний історичний період в Україні, без пов'язаного з цим бібліографічного або археографічного опису. Більшість нотних рукописів видано. Важливу інформацію для музичного краєзнавства можна отримати, якщо вивчити поширені друковані твори, а не автографи виданих творів, оскільки друковані ноти мають попит у слухачів, виконавців, задовольняють їхні потреби. Видання різноманітних аранжувань, романсів, п'єс,

етюдів визначає виконавський репертуар і методи музичної педагогіки на певному відрізку часу. Переважання нот для конкретного інструмента свідчить про популярність його в певний період.

Для вивчення музичного життя краю цінні збірки нот (друкованих та рукописних), які перебували в користуванні конкретних осіб і музичних установ. Вони характеризують коло музичних інтересів певної місцевості і соціальних верств. Важливим джерелом є записні книжки з начерками до творів. Цінні як чистові (редакційно закінчені), так і чорнові (невиправні редакційно) автографи.

Ноти друкували в другій пол. XIX – на поч. XX ст. в журналах «Музичний світ» (1847–1878), «Музичний і театральний світ» (1856–1860), «Музичний огляд» (1885–1888), «Муза» (1891–1893) та ін. Великими зібраннями рукописів є особисті архівні фонди композиторів і музикознавців. Нотні зібрання – не тільки сховище музично-історичних пам'яток, але й такий специфічний об'єкт, що віддзеркалює рівень музичної культури епохи, культурні, наукові та мистецькі смаки власника або власників, рівень музичного виконавства в певному регіоні, «географію» популярності композиторів, розповсюдження нотної продукції різних видавництв.

До третьої групи письмових джерел належить листування та інші матеріали особистого походження: листування, його чернетки, невідправлені, повернуті листи; записні книжки, щоденники, спогади; особисті (біографічні) документи (акти цивільного стану, дипломи, свідоцтва про освіту, проходження служби, почесні звання тощо), матеріали, пов'язані зі службовою діяльністю (проекти, доповідні записки (власне отримані для розгляду) тощо). Інтерес для музичного краєзнавства становлять листи і щоденники не тільки видатних музикантів, а й осіб маловідомих, які перебувають у тому самому середовищі. Відмінність листів і щоденників від мемуарів у тому, що їх писали за часом повідомлених вже фактів. Частими є випадки, коли в листах і щоденниках наявні спогади.

Більшість дослідників усвідомлюють: українська музикознавча джерелознавча школа (особливо до поч. 90-х рр. XX ст.) позначена впливами російської медієвістики та джерелознавства. І цьому є відповідні пояснення, пов'язані з об'єктивними історичними реаліями (російське музичне джерелознавство та археографія стали формуватися ще з середини – кінця XIX ст., коли все українське піддавалося забороні в Російській імперії; основний масив архівних документів, розшуканих внаслідок археографічних експедицій, зокрема й в Україні, осідав зазвичай у московських та Санкт-Петербурзьких архівах тощо) [9, с. 413–417]. Отже, українське музичне джерелознавство внаслідок цих та інших причин стало формуватися з великим запізненням.

Важливою рисою четвертої групи письмових джерел музичного краєзнавства є спогади про те, що їх автор виступає як співучасник подій і описує не актуальне (як, наприклад, автор листа), а події минулого. Тому музикантові-краєзнавцю потрібно пам'ятати, що в спогадах можуть бути різного роду неточності. Більш надійні в сенсі достовірності інформації мемуари, в яких використано щоденникові записи та інші документи. До мемуарної літератури належать короткі автобіографії, статті-некрологи, подорожні записки, близькі до спогадів роботи з історії музичної культури, критико-біографічні нариси про музичних діячів, написані їх сучасниками. Часто до мемуарів зараховують і щоденники. Наприклад, до спогадів про музичне життя XVIII ст. належить «Історія театру в Харкові» Г. Квітки-Основ'яненка.

До п'ятої групи письмових джерел музичного краєзнавства належить періодична преса. Її матеріали різноманітні: інформація про події музичного життя, рецензії на вистави музичного театру і концерти, огляди сезонів, критико-біографічні нариси про музикантів, теоретичні та історичні роботи, етнографічні матеріали, некрологи, відомості про музичні події тощо. Звертаючись до публікацій періодичної преси, варто пам'ятати про те, що оцінка тих чи тих подій музичного життя не завжди була неупередженою. Особливо це стосується місцевих періодичних видань, яким притаманний т. зв. місцевий патріотизм [8, с. 340]. У XIX ст. значно збільшилася кількість газет і журналів, з'явилося більше публікацій про музику, відповідно, змінився і їхній характер. У періодиці XIX ст. містяться не окремі замітки, а регулярні критичні публікації, зазначимо, що навіть у провінційних містах видавали часописи, де друкували матеріали про музику, мистецьке життя. Це – «Казанские известия» (1811–1820), «Восточные известия» (Астрахань, 1813–1815), «Украинский вестник» (Харьков, 1816–1819), «Украинский журнал» (Харьков, 1815–1824) та ін. У 1860–1870-х рр. з'явилося багато приватних газет, особливо в таких містах, як Іркутськ, Казань, Київ, Новгород, Ростов-на-Дону, Одеса, Саратов, Томськ. У др. пол. XIX ст. видавали більше ніж 250 газет, в яких більшою або меншою мірою друкували матеріали про музику.

Розвиток у др. пол. XIX ст. музичного життя в містах викликало збільшення матеріалів про музику на сторінках періодичної преси (переважно про місцеве музичне життя). Наприклад, у газеті «Саратовский листок» (1879–1917) статті про музику писав композитор, збирач народних пісень І.П. Ларіонов; у казанському «Волжском вестнике» (1883–1906) як музичний критик під псевдонімом «Миролюбов» друкувався професор Казанського університету М. Загоскін; у київських газетах «Зоря», «Киевское слово», «Киевлянин» писали

про музику Л.А. Куперник, І.Я. Сетів, В.А. Чечотт, І.І. Ясинський; в Одесі друкували критичні статті в пресі П.П. Сокальський, І.М. Кузьмінський та ін.

До восьмої групи письмових джерел музичного краєзнавства зараховуємо художню літературу, в якій можна знайти безліч музично-краєзнавчих описів, а також краєзнавчу, музикознавчу, психолого-педагогічну, музично-педагогічну літературу. Велике значення художньо-літературним джерелам музики надавав Б. Асаф'єв. Читаємо у нього: «Перегляд романів і повістей Достоєвського, Толстого і Тургенєва, нарисів та оповідань Гліба Успенського та інших краєзнавців і некраєзнавців, таких, як: Лєскова, Короленка, Горького і т. д., дає багатий матеріал для глибокої наукової серйозної проблеми соціального значення музики в Росії і російській літературі» (пер. з рос. – О. Т.) [2, с. 19].

Музикантові-краєзнавцю варто ознайомитися з бібліографічними посібниками з музики, наприклад Г. Колтипіна «Библиография музыкальной библиографии» (1963); однойменними виданнями М. Павлова (1970); Т. Ліванова (1979) та ін. Наступним кроком буде знайомство з бібліографією конкретного регіону, а починати вивчення будь-якого факту музичної культури рідного краю доцільно зі звернення до енциклопедій і словників, наприклад до видання «Музыкальная энциклопедия» в 6 томах (1973–1982).

З др. пол. XIX в. почали виходити музичні і театральні довідники (альманахи, календарі), що містять велику інформацію про музичну культуру. В адресних і пам'ятних книгах (календарях), що виходили в містах, друкували списки музичних установ, музичних педагогів і музикантів. Також до групи джерел музично-педагогічного краєзнавства належить література з педагогіки, психології, музичної педагогіки і психології, музикознавства, етнографії, культурології, естетики, соціології та ін.

Проведення музично-краєзнавчих досліджень неможливе без використання усних джерел. Важливими усними джерелами є бесіди, зустрічі з музикантами, а також їх родичами і людьми, які добре їх знали, були шанувальниками їхнього таланту. Не менш важливими є бесіди, інтерв'ю зі старожилами, свідками музичного життя певної місцевості в певний історичний період. До усних джерел належать також бесіди з музикознавцями, науковими співробітниками музеїв, які вивчали життя і творчість музикантів, пов'язаних із краєм, або іншу проблему, що стосується музичної культури регіону.

Висновки і пропозиції. Отже, в системі музичного джерелознавства сформувалася наукова дисципліна, яка розглядає проблематику музичного краєзнавства. Предметом її дослідження є вивчення усього комплексу джерел явищ музичної культури територіального утворення (регіону, краю, області

і т. д.). Джерельна база музичного краєзнавства дає реальну змогу музиканту-краєзнавцю вивчати та досліджувати письмові джерела за матеріалами архівів, музеїв, відділів рукописів бібліотек, музичних навчальних, наукових закладів та інших установ. Нині завдяки новому перспективному поколінню джерелознавців з'являються нові зацікавлення, глибше вивчають маловідомі або заборонені сторінки музичного краєзнавства. Подальшого аналізу потребують дослідження вітчизняних (українських) джерел музичного краєзнавства, починаючи з найдавніших часів до сучасності.

Список використаної літератури:

1. Асафьев Б.В. Современное русское музыкознание и его исторические задачи. *De musica*. 1923. Вып. 1. С. 144–165.
2. Асафьев Б.В. Музыка в современной общеобразовательной школе. *Избранные статьи о музыкальном просвещении и образовании* / под ред. Е. Орлова. Москва; Ленинград, 1965. С. 52–68.
3. Волков Г.Н. Социальные и методологические проблемы современной науки. Москва : Наука, 1987. 165 с.
4. Гинзбург С. Основы теории музыкально-исторического знания. *De musica*. 1923. С. 165–181.
5. Карпова Е.К. Музыкальная жизнь дореволюционной Казани : автореф. дис. ... канд. искусствоведения. Казань, 1986. 25 с.
6. Куперт Т.Ю. Музыкальная культура городов Западной Сибири в конце XIX – начале XX века : дис. ... канд. искусствоведения. Москва, 1986. 200 с.
7. Макаруч С. Писемні джерела історії України : курс лекцій. Львів, 1999. 347 с.
8. Медведик Ю. Деякі аспекти пошуку, атрибування та реституції рукописних пам'яток духовнописенної лірики барокової доби (за матеріалами архівів Москви та Санкт-Петербурга). *VIII Всеукраїнська наукова конференція «Історичне краєзнавство і культура»* : наукові доповіді та повідомлення. Харків, 1997. Ч. I. С. 413–417.
9. Мещерякова Н.А. Музыкальная культура Дона и Приазовья (по материалам местной прессы, 1870–1917) : дис. ... канд. искусствоведения. Ленинград, 1989. 191 с.
10. Смоленский С.В. О древнерусских певческих нотациях: Историко-палеографический очерк, читанный в Обществе Любителей Древней письменности 26 января 1901 г. Санкт-Петербург, 1901. 120 с.

Ткачук О. Musical local lore in art education: historical aspects of the formation of the source base

In the article the problem of sources of music as part of local history and local history art-science. Based on the analysis of scientific papers scholars past and present by considering the main groups of sources, local history, which scientists conventionally divided into material or material; written and oral. Proved that in the context of the major historical phases of local history of music is changing the role and importance of individual groups of sources. Determined that the domestic Ukrainian music and local history source is actively developing and requires thorough theoretical and methodological support. It is noted that the problem of research of the source base, establishment of its completeness, laws of creation and functioning, theory and practice of use in scientific historical researches form the basis of source knowledge, the foundation of the science of source studies. Modern analysis has shown that the interest of scholars in music local lore as a way to reproduce a holistic picture of the country's musical culture, which is inconceivable without music and local lore studies, study of local music and historical materials, is constant since the second half of the twentieth century. At the same time, today there is a rethinking of the methodological foundations of music local lore, in particular, on the analysis of its source base, the involvement of previously unknown and analysis of already involved sources in order to introduce valuable achievements in the practice of art education, training. Which considers the problems of musical local lore. The subject of her research is the study of the whole complex of sources of phenomena of musical culture of territorial formation (region, etc.). The source base of music local lore provides real opportunities for the musician-local to study and research written sources on the basis of archives, museums, manuscript departments of libraries, music schools, research institutions and other institutions. Further analysis is needed in the study of domestic (Ukrainian) sources of musical local lore, from ancient times to the present.

Key words: art education, music studies, historiography, source, oral, written sources, the music source.